

Ο Σκαντζόχοιρος και τα σταφύλια της οργής

Ο Σκαντζόχοιρος επιμένει ότι είμαστε στην αυγή μιας καινούργια εποχής, αναστοχάζεται για να μπορέσει να συμμετάσχει ενεργά με την κριτική του στην διαμόρφωση της πραγματικότητας.

Σ' αυτό το δεύτερο ταξίδι του έξι μήνες από τότε που άρχισε να περπατάει στον κόσμο των τυπωμένων σελίδων, κρατάει σταθερούς προσανατολισμούς. Η θεματολογία, η γραφή και φυσικά η αισθητική του περιοδικού δεν με απογοήτευσαν ούτε αυτή την δεύτερη φορά. Σε σχήμα τσέπης ώστε να συνδυάζεται η ανάγνωση των σύντομων σημειωμάτων με την μετακίνησης με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, μου αρκούνε τρεις με τέσσερις στάσεις του μετρό για να διαβάσω ένα από αυτά και να το έχω για τροφή για σκέψη στις πεζές μου διαδρομές σε μια πόλη που οι άνθρωποι συνθηκολογούν με την αναλλοίωτη πραγματικότητα. Κινώ σιγά σιγά από την σχέση της επιστήμης με την κριτική προς το φάντασμα του μεσαίωνα και την πάλη ανάμεσα στο φλόγιστρο και τον ζυγό. Ένώ τίποτα δεν με αφήνει να ξεχάσω το προμήνυμα κινδύνου του Βάλτερ Μπενγιαμιν ειδικά όταν αυτό έρχεται να μπει στην μάχη με υπαρξιακού όρους.

Ξανασκέφτομαι όλες τις ταινίες που έχεις δει με τον Μουρίκη κάτω από το πρίσμα που σου προσφέρει η Ασπασία Λυκουργιώτη.

Κατεβαίνω στην κόλαση για να εκστασιαστώ με την καταχθόνια χαρακτηριστική μέθοδο του William Blake και να επιβεβαιώσω για μια ακόμα φορά ότι ο καλλιτέχνης πρέπει να συνεχίσει να είναι και τεχνίτης για να μπορέσει να αναδείξει την διαλεκτική σχέση ύλης και πνεύματος: «ο Παράδεισος λαχταρά να δει τον εαυτό του σε υλική μορφή, ενώ ο κόσμος φιλοδοξεί να επανενωθεί με την πνευματική του ουσία» και αναρωτιέμαι αν τη φράση «Ο άνθρωπος επιστρέφοντας στην ένθεη φύση του- την οποία δόξασε ο Προμηθέας- θα αποκτήσει τη δύναμη να αντισταθεί στην παντοδυναμία του εξουσιαστικού θεού» θα μπορούσε να την έχει πει ο Λαντάουερ ή ο Μαρξ;

Όσο για το κείμενο του Thomas Pynchon για τους Λουδίτες τα παραγνωρισμένα ιστορικά στοιχεία γι' αυτούς και τον υποτιμημένο ρόλο τους στον ταξικό ανταγωνισμό, με κάνει να σκέφτεμαι δύο σπουδαίες γυναίκες. Από την μια την Μαίρη Σέλλει που με το μυθιστόρημα της «Φρνακενσταϊν» προειδοποιούσε για το τι μπορεί να συμβεί εάν η τεχνολογία κι εκείνη που την εξασκούν χάσουν τον έλεγχο. Από την άλλη την Σύλβια Φρεντερίτσι, ίσως γιατί στο βιβλίο της «Ο Κάλιμπαν και η μάγισσα», συναντά στις γυναίκες παρόμοιες πρακτικές αντίστασης ενάντια στην απόσπαση του ελέγχου και της γνώσης πάνω στην παραγωγική δραστηριότητα από τις μηχανές, που χρησιμοποίησαν και οι Λουδίτες. Πρακτικές που εγκολπώνουν τους μύθους, την λαϊκή φαντασία και το υπερβατικό στοιχείο ως μέσα αντίστασης.

Η τέχνη και η σχέση της με τη χειραφετητική πολιτική διαπερνάει όλο το 2ο τεύχος του Σκαντζόχοιρο μα εκεί που αποκτάει το πιο σταθερό της έδαφος είναι στο κείμενο του Νεδελκόπουλου που πραγματεύεται την αισθητική της μεγάλης άρνησης, δηλαδή τις μετατοπίσεις της καλλιτεχνικής ριζοσπαστικότητας, από την φόρμα στην δομή, από την καλλιτεχνικές επαναστάσεις, στα επαναστατικά κινήματα της αντι-τέχνης, στην σύμφυση της ψυχολογίας και της κριτικής πολιτικής θεωρίας. Χωρίς να αποσιωπήσει όλες τις προβληματικές που αναπτύσσονται στους κύκλους των σουρεαλιστών γύρω από την σχέση τους με το πολιτικό.

Όσο για την Μαρία Γεωργίου συνεχίζει και σ' αυτό το τεύχος την αιρετική και άκρως ενδιαφέρουσα θεώρηση πάνω στο Μαρξικό έργο, πράγμα που μου την κάνει ιδιαίτερα συμπαθή καθώς από την πραγμάτευση της ζώσας ελευθερίας στον Μαρξ που επιχειρεί στο πρώτο τεύχος, σ' αυτό θέτει το ζήτημα του πράττειν, το οποίο είναι ακριβώς ο παράγοντας που αναιρεί την κριτική που γίνεται στον Μαρξ για ντετερμινισμό:

«Ο Μαρξ θεωρεί πως δεν υπάρχουν νόμοι για τα κοινωνικά φαινόμενα, επειδή αυτά εμπεριέχουν την πράξη. Το τι πράττουμε είναι αποτέλεσμα των συνθηκών αλλά και τις κριτικής τους»

«Κατά τον Μαρξ, η ελευθερία είναι μια δραστηριότητα, στην οποία ο άνθρωπος δημιουργεί τη φύση του»

Αν και η επιχειρηματολογία του Δερμεμέζη για τον ρόλο του λόγου στην διαδικασία της καθυπόταξης του γυναικείου φύλου είναι στιβαρά τεκμηριωμένη, τίθεται από πλευράς μου ένα ερώτημα για το πόσο ο λόγος μπορεί να γίνει (ή έχει είδη γίνει από τα κινήματα) εργαλείο για την χειραφετητική διαδικασία τόσο των γυναικών όσο και συνολικά αυτού που ο Μαρξ στο Εβραϊκό ζήτημα ονομάζει «ανθρώπινη χειραφέτηση».

Για της αριστερές πλατωνικές παρανοήσεις, αυτές δεν πρέπει να μου προκαλούν και μεγάλη έκπληξη αφού στην ελιτίστικη ολιγαρχία του Πλάτωνα η κρατικίστικη αριστερά μπορεί να ανακαλύψει δυο από τα συντακτικά της στοιχεία, αυτό του κράτους και αυτό της πεφωτισμένης πρωτοπορίας. Εκείνα δηλαδή που της επέτρεψαν να εκπέσει σε καθεστώτα ολοκληρωτισμού.

Επιστρέφοντας πάλι στο τέλος του τεύχους, πέρα από τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας που μπορεί να έχω με τον Φώτη Τερζάκη πάνω στο θέμα του κράτους και κυρίως την στάση του αντικαπιταλιστικού ελευθεριακού ρεύματος απέναντι σ' αυτό, θα πρέπει να παραδεχτούμε την αναγκαιότητα μιας σύγχρονης ριζοσπαστικής κριτικής θεωρίας για το κράτος, γιατί το να κάνουμε απλά ότι δεν υπάρχει δεν απαντάει σε κανένα από τα μεγάλα ζητήματα που γεννάει η εποχή μας. Θα τολμήσω όμως να τελειώσω αυτ'η την παρουσίαση με ένα απόσπασμα από την κριτική του Τερζάκη του χώρου που με πονάει γιατί είναι βιωματικά επιβεβαιωμένη σε μεγάλο βαθμό:

«Δεν είναι μόνο η επιπολαιότητα ο στείρος αντιθεωρητισμός του αλλά και η έλλειψη στρατηγικής φαντασίας και αυτοματισμούς... είναι ο αθεράπευτος ναρκισσισμός του: το ότι σε μια τόσο αβυσσαλέα ιστορική στιγμή που ζούμε κύριο μέλημα του δεν είναι το πως θα περισωθεί η κοινωνία και πως ο ίδιος θα ανταποκριθεί στις ανάγκες των ανθρώπων που συντρέβονται μαζικά γύρω μας, αλλά πως θα περιφρουρήσει αυτάρεσκα την υποτιθέμενη ταυτότητα του».

Κώστας Σβόλης
Δεκέμβρης 2015